

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.241
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору психологічних наук, доценту
професору кафедри загальної
психології
Міщисі Ларисі Петрівні

РЕЦЕНЗІЯ

Федоришин Галини Миколаївни
кандидата психологічних наук, доцента кафедри соціальної психології
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
на дисертаційну роботу Овчар Анни Ігорівни
на тему: «Саморегуляторна здатність майбутнього лікаря як чинник
його професійного становлення»,
яка здобуває науковий ступінь доктора філософії з галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки та спеціальності 053 Психологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасними тенденціями швидкоплинних змін, які відбуваються в системі освіти України зокрема й медичної. Реформування системи охорони здоров'я України висуває підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх лікарів, розвитку їхньої психологічної стійкості, гнучкості та здатності ефективно діяти в умовах професійної невизначеності й високого рівня відповідальності. Професійна діяльність медичного працівника пов'язана з необхідністю оперативного прийняття рішень, постійною міжособистісною взаємодією, значними емоційними навантаженнями та стресогенними чинниками. У зв'язку з цим особливої значущості набуває проблема розвитку саморегуляторної здатності особистості як важливого психологічного ресурсу, що забезпечує усвідомлене управління власною поведінкою, емоційними станами, професійною діяльністю та процесами особистісно-професійного самовдосконалення.

Особливої ваги досліджувана проблема набуває в контексті професійної підготовки здобувачів медичної освіти. Саме в період навчання у закладах вищої освіти відбувається інтенсивне формування професійної ідентичності, ціннісно-смиислової сфери, рефлексивних умінь, відповідальності та здатності до самоконтролю. У цьому зв'язку професійне становлення майбутнього лікаря розглядається не лише як процес оволодіння спеціальними знаннями та практичними навичками, а й як розвиток особистісних механізмів саморегуляції, що забезпечують успішну адаптацію до професійного середовища, психологічну стійкість та конструктивне подолання складних професійних ситуацій.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації.

Дисертаційна робота виконана на належному теоретичному та прикладному рівні. Логічна структура дослідження, послідовність викладу матеріалу та відповідність сформульованих висновків поставленим завданням свідчать про обґрунтованість наукових положень і рекомендацій. Авторкою чітко визначено мету, обґрунтовано актуальність теми, логічно пов'язано завдання з положеннями наукової новизни, що забезпечує цілісність дослідження. Застосування комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження дозволило дисертантці обґрунтувати наукові положення, висновки і рекомендації, що відзначаються належним рівнем достовірності.

Актуальність та новизна результатів дисертації підтверджується їх представленням на науково-практичних конференціях різного рівня, а також їх практичним застосуванням, підтвердженням відповідними довідками про впровадження.

У першому розділі дисертаційної роботи здійснено цілісний аналіз саморегуляторної здатності майбутнього лікаря як важливого психологічного чинника його професійного становлення. Методологічне підґрунтя дослідження розроблено відповідно до предметного поля спеціальності 053 «Психологія» та базується на інтеграції положень психології саморегуляції, психології особистості, педагогічної психології, психології професійного розвитку, а також системно-структурного, особистісно-орієнтованого, герменевтичного, екзистенційно-рефлексивного та проективного підходів.

У дисертації саморегуляція розглядається не як окрема психологічна властивість, а як інтегральний механізм професійно-ціннісних самозмін особистості, що забезпечує усвідомлене професійне зростання майбутнього фахівця. Переконливо показано її взаємозв'язок із процесами самопізнання, рефлексії, професійного самовизначення, формування ціннісних орієнтацій, особистісної відповідальності та здатності до свідомого проектування власної професійної траєкторії та професійної ідентичності майбутнього фахівця медичної галузі.

Також розкрито особливості впливу особистісно-регуляторних чинників на професійне становлення студентів закладів вищої медичної освіти. Авторкою обґрунтовано значення саморегуляторної здатності як психологічного ресурсу, що сприяє ефективному професійному розвитку, підвищенню рівня суб'єктності, відповідальності та готовності майбутніх лікарів до виконання професійних функцій в умовах сучасної медичної практики.

У другому розділі дисертаційної роботи проводилося визначення основних рівнів сформованості саморегуляторної здатності студентів та встановлення зв'язку з процесом професійного становлення майбутніх лікарів. Авторці вдалося підтвердити робочу гіпотезу і довести існуючий взаємозв'язок між саморегуляторною здатністю студента-медика і його професійним становленням, графічний розподіл емпіричних даних основних індикаторів професійно-ціннісних самозмін підтвердив наявність існуючих зв'язків;

результати кореляційного аналізу математично обґрунтували та довели щільність існуючого взаємозв'язку між досліджуваними психологічними змінними.

У третьому розділі запропоновано розвивальну програму підвищення регуляторної здатності майбутніх лікарів як засіб розвитку їх професійно-ціннісних утворень. Підібраний комплекс методів спрямовано на розвиток та вдосконалення: саморегуляції особистісно-професійних активностей як умови професійного становлення майбутніх лікарів; корекційно-розвивальної роботи у напрямку актуалізації й гармонійності всіх сфер особистості молодшої людини, пов'язаних із конструктивними змінами її самосприйняття; міжособистісних стосунків, змістових основ філософії життя, а також роботу з емоційним станом та смисловими мотивами учасників тренінгової групи. Ефективність розробленої програми доведена статистично значущим зростанням показників загального рівня саморегуляції та показниками професійного становлення майбутніх лікарів.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження.

У дисертації наукова новизна визначається в теоретичному обґрунтуванні, емпіричному вивченні та практичній апробації психологічних чинників розвитку саморегуляторної здатності особистості в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів. Отримані результати характеризуються науковою оригінальністю, теоретичною значущістю та практичною спрямованістю. Зокрема:

1. Авторкою обґрунтовано розуміння саморегуляторної здатності майбутнього лікаря як цілісного інтегративного психологічного утворення, що поєднує мотиваційний, рефлексивний, емоційно-вольовий, поведінковий та ціннісно-смисловий компоненти особистості й забезпечує ефективність її професійного становлення.

2. Науковий інтерес становить запропонований авторський підхід до інтерпретації саморегуляції у структурі професійного розвитку особистості. Саморегуляторна здатність розглядається не лише як засіб контролю поведінки, а як важливий внутрішній психологічний ресурс самопізнання, професійного самовизначення, рефлексії та відповідального ставлення до майбутньої професійної діяльності.

3. Вагомим результатом дослідження є поглиблення наукових уявлень про взаємозв'язок саморегуляторної здатності з професійною мотивацією, локусом контролю, смисложиттєвими орієнтаціями, рівнем рефлексивності та психологічною готовністю студентів до здійснення професійної діяльності. Авторкою також отримано нові дані щодо ролі саморегуляції як психологічної основи професійної адаптивності, емоційної стійкості, самоконтролю та здатності до конструктивного розв'язання складних професійних ситуацій.

4. Позитивної оцінки заслуговує розширення наукових підходів до психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх лікарів через обґрунтування необхідності цілеспрямованого розвитку рефлексивних умінь,

емоційно-вольової саморегуляції, професійної відповідальності та навичок усвідомленого самоуправління.

5. Особливу практичну цінність роботи становить розроблення та апробація «Психологічної розвивальної програми підвищення саморегуляторної здатності майбутніх лікарів як засіб розвитку їх професійно-ціннісних утворень». Дана програма спрямована на розвиток навичок саморегуляції, професійного самоконтролю, рефлексії, усвідомленого цілепокладання та особистісно-професійного саморозвитку. Результати апробації програми підтверджують її перспективність для використання в системі професійної підготовки майбутніх лікарів.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли відображення у 11 наукових публікаціях, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях, а також 6 публікацій присвячено апробації результатів дослідження.

Тематика опублікованих праць узгоджується з предметом дисертації, розкриває її зміст, підкреслює наукову новизну та прикладне значення отриманих результатів.

Отримані наукові результати пройшли належну апробацію на науково-практичних конференціях різних рівнів. Зміст анотації та виклад основних положень дисертації повністю узгоджуються між собою.

Оцінка оформлення та змісту дисертації.

Дисертацію оформлено згідно вимог МОН України. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (які містять 9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел із 186 найменувань (із них 40 англійською мовою) та 10 додатків. Загальний обсяг дисертації викладено на 200 сторінках, із них 165 сторінок основного тексту. Робота містить 11 таблиць, 20 рисунків.

Зміст дисертаційної роботи повністю відповідає обраній темі дослідження, розкриває її мету, завдання, наукову новизну та практичне значення. Матеріал подано у послідовній, зрозумілій та аргументованій формі, що забезпечує високий науковий рівень дослідження.

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у високому прикладному потенціалі одержаних результатів, які можуть бути використані для вдосконалення психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх лікарів, підвищення рівня їхньої психологічної готовності до професійної діяльності та розвитку саморегуляторної здатності як важливого чинника професійного становлення особистості.

Вагоме практичне значення дослідження виявляється насамперед у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку саморегуляторної здатності студентів закладів вищої медичної освіти. Рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності психологічного супроводу освітнього процесу, формування емоційної стійкості, рефлексивності, професійної відповідальності та навичок усвідомленого самоконтролю.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту й оформлення дисертаційної праці.

1. У формулюванні теми дослідження акцент зроблено на «саморегуляторній здатності» як окремому чиннику професійного становлення майбутнього лікаря. Водночас предмет визначено ширше — як «саморегуляторні чинники значущих самозмін», що охоплює комплекс факторів, а не лише здатність. Це створює певну неузгодженість між темою та предметом. Авторці слід уточнити співвідношення цих понять і забезпечити логічну відповідність між темою та предметом дослідження.

2. У різних частинах тексту використано різні поняття: «саморегуляторна здатність», «саморегуляторні чинники», «особистісно-регулятивні чинники». Їх поєднання у формулюванні мети дослідження створює термінологічну непослідовність, оскільки «здатність» характеризує особистість, тоді як «чинники» визначають умови або детермінанти певного процесу.

3. Зроблено висновок, що іноземні студенти більш гнучкі та самостійні, ніж українські. Це цікаве спостереження, але воно може бути дискусійним через можливий вплив культурних, соціальних та освітніх відмінностей. Варто чіткіше пояснити, чи ці відмінності зумовлені саме культурними чинниками, чи особливостями вибірки.

4. Авторка констатує низький рівень планування у студентів, хоча саме планування визначається як ключовий чинник професійного становлення. Це створює дискусійне поле: чи є планування справді центральним механізмом, якщо воно виявляється найменш розвиненим? Чи, можливо, інші чинники (рефлексія, мотивація) компенсують його недостатність?

5. У параметрах моделі авторка закладає, що екстернальна локалізація є ознакою самозадоволеності та самозаспокоєння, тобто фактично негативним чинником саморегуляції. А у подальшому аналізі вона робить висновок, що високий рівень саморегуляції властивий студентам з інтернальною локалізацією. Таким чином, у тексті виникає розрив між теоретичною моделлю (де акцент на екстернальності як ознаці низької саморегуляції) та емпіричними результатами (де високий рівень саморегуляції пов'язується з інтернальністю). Це потребує уточнення й узгодження термінології та логіки викладу.

Водночас висловлені дискусійні положення не знижують цінності отриманих результатів дисертаційного дослідження.

Загальний висновок на дисертаційну роботу

Дисертаційна робота Овчар Анни є цілісним, завершеним та самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. У роботі представлено результати, що мають вагому наукову новизну та практичну значущість. Дисертаційне дослідження підготовлено на високому науковому рівні, виклад матеріалу є послідовним, логічно структурованим та взаємопов'язаним. Наукові положення, висновки й рекомендації, винесені на захист, є результатом самостійної роботи дисертантки. У процесі виконання

дисертаційного дослідження авторка дотримується принципів академічної доброчесності.

З огляду на актуальність, новизну, обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків можна зробити висновок, що дисертаційна робота Овчар Анни Ігорівни на тему «Саморегуляторна здатність майбутнього лікаря як чинник його професійного становлення» за змістом відповідає спеціальності 053 «Психологія», вимогам до оформлення дисертацій, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка, Овчар Анна Ігорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Галина ФЕДОРИШИН